

Петро Лузан

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

STANDARYZACJA KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO: ASPEKT KONCEPTUALNY

STANDARDIZATION OF PROFESSIONAL EDUCATION: CONCEPTUAL ASPECTS

Соціально-економічні виклики сьогодення переконують, що проблема модернізації професійної освіти в Україні є вкрай актуальною. Цьому є декілька вагомих причин. Насамперед якість підготовки робітничих кадрів уже не відповідає зростим вимогам суб'єктів господарювання. Варто погодитися з тим, що це пов'язано із застарілою матеріально-технічною базою професійно-технічних навчальних закладів, недосконалістю кваліфікаційних характеристик та видів робіт, недостатнім рівнем підготовки педагогічних працівників, падінням престижу робітничих професій, що породжує стійке зростання потреб у висококваліфікованих робітниках за багатьма професіями виробничого характеру.

Незважаючи на те, що стратегічні положення забезпечення інноваційного розвитку професійної освіти задекларовано в «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів», «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.» та ін., все ж варто говорити про недосконалість законодавчих і нормативно-правових актів, якими регулюються діяльність системи професійно-технічної освіти. Зокрема застарілі положення Закону України «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.) уже не враховують тих змін, що відбуваються в економіці й суспільному житті країни. Відтягування

прийняття Закону України «Про професійну освіту», з проектами якого вже достатньо давно ознайомила педагогічна громадськість, є одним із головних стримуючих чинників розв'язання наявних проблем і формування єдиної концептуально узгодженої й науково обґрунтованої державної політики щодо розвитку цієї освітньої системи.

У сучасних умовах модернізації професійної освіти України, яка спрямована на реалізацію положень людиноцентристської освітньої парадигми, важливим напрямом досягнення належного рівня якості й ефективності професійної підготовки кваліфікованих робітників є стандартизація. Зважаючи на це, у чисельних програмних документах одним зі шляхів розв'язання проблеми підвищення ефективності професійної освіти задекларовано розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти, які ґрунтуються на компетентнісному підході.

Варто зазначити, що методології розвитку професійної освіти, аспектам стандартизації підготовки кваліфікованих робітників та фахівців значну увагу приділяли вітчизняні і зарубіжні вчені: В. Андрущенко, С. Батишев, С. Гончаренко, Дж. В. Зантворт, М. Згуровський, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Кузьміна, В. Луговий, Л. Лук'янова, С. Мельник, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, В. Орлов, В. Радкевич, С. Сисоєва, О. Савченко та ін.

Актуальність проблеми зумовлюється реаліями педагогічної практики: пріоритетні напрями розвитку професійної освіти пов'язуються з ідеями компетентнісної парадигми, але стандартизація компетентнісної освіти в аспекті обґрунтування цілей, змісту, оцінювання компетентнісних досягнень учнів і випускників поки що здійснюється на інтуїтивному рівні.

Отже, мета статті – охарактеризувати концептуальні підходи до стандартизації компетентнісно орієнтованої підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Сьогодні надзвичайно актуальними є тенденції розвитку професійно-технічної освіти, визначені С. Гончаренком, зокрема: фундаменталізація (поглиблення й розширення фундаментальної підготовки при скороченні загальних і обов'язкових дисциплін за рахунок ретельного відбору матеріалу, системного підходу до змісту і виділення його основних інваріантів); індивідуалізація (збільшення числа факультативних курсів за вибором учня, впровадження навчання за індивідуальними планами з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, схильностей, здатностей учнів при виборі форм і методів навчання); гуманізація і гуманітаризація (орієнтація на розвиток особистості професіонала, а саме «підготовка технарів» високого рівня без гуманітарних знань і «ліриків» без природ-

ничо-наукової бази стає неможливою¹. Саме ці положення вченого дозволяють скласти уявлення про зміст стандартизації сучасної підготовки фахівців професійною школою.

Насамперед зазначимо, що в «Енциклопедії освіти» стандартизація освіти визначається як «процедура розроблення та затвердження стандартів освіти (освітніх стандартів), які є складовою системи освіти – сукупності взаємодіючих документів, що встановлюють певні норми та положення щодо реалізації освітнього процесу»². Зазначимо, що у цій дефініції вказується, що ці норми і положення визначають зміст освіти, зміст навчання, нормативний термін навчання, засоби діагностики якості освіти. Щоправда, про формування компетентності випускників не йдеться.

Відповідно доречно акцентувати увагу на сутності компетентнісного підходу у професійній освіті. Системно і конкретно визначає цю практико орієнтовану освітню методологію В. Радкевич: «Під компетентнісним підходом необхідно розуміти метод моделювання результатів професійної освіти і навчання та їх представлення у вигляді норм якості підготовки кваліфікованих робітників. Принагідно зауважимо, що компетентнісний підхід не протистоїть традиційному, знаннєвому підходові, який продовжує використовуватися у професійній освіті, а навпаки – істотно розширює його зміст особистісно-орієнтованим навчальним матеріалом.... Особливістю компетентнісного підходу у професійній освіті і навчанні є його гуманістична, гуманітарна і практична спрямованість на забезпечення професійного розвитку й самоствердження особистості»³. У такому тлумаченні сутності компетентнісного підходу чітко проглядаються зміни, які привносить ця освітня методологія у професійну освіту, зокрема: 1) зміни у змісті освіти; 2) зміни в організації та методичному забезпеченні процесів навчання; 3) зміни в оцінюванні результатів навчання; 4) зміни в системі кваліфікацій.

Стандартизація компетентнісно орієнтованої підготовки кваліфікованих робітників чітко пов'язана із завданнями прийнятої у 2011 р. На-

¹ Гончаренко С.У. *Фундаментальність професійної освіти – потреба часу* / С.У. Гончаренко // Професійно-технічна освіта. – 2005. – №1. – С. 6.

² *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 871.

³ Радкевич В.О. *Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання* / В.О. Радкевич // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 березня 2012 р.). – Т. 1 / Ін-т професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В.О. Радкевич. – К.: ПІТО НАПН України, 2012.

ціональної рамки кваліфікацій (НРК) – системного і структурованого за компетентностями опису кваліфікаційних рівнів. Створення НРК, сумісної з європейськими метарамками кваліфікацій, є великим реформаторським кроком у напрямі підвищення якості професійної освіти, конкурентоспроможності випускників. Метою впровадженням НРК в Україні є впровадження європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці, забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці.

Цей нормативно-правовий документ, по-перше, оперує гранично точними поняттями й термінами, узгодженими з міжнародною, європейською термінологією (автономність, відповідальність; знання; інтегральна компетентність; кваліфікація; кваліфікаційний рівень; компетентність / компетентності; комунікація; результати навчання; уміння тощо); по-друге, презентує опис кваліфікаційних рівнів в системі базових компетентностей (знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність) та характеристику інтегральної компетентності⁴.

В основу терміну «стандартизація освіти» покладено загальне поняття «стандарт». Стандарт у широкому розумінні – зразок, еталон, модель, які приймаються за вихідні для порівняння з ними інших подібних об'єктів. Стандарт як нормативно-технічний документ встановлює комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації. У методиці розроблення державного стандарту професійно-технічної освіти (ДСПТО) (2013 р.) його задекларовано як документ, у якому визначено державні вимоги до результатів професійно-технічної освіти, рівня професійної кваліфікації випускників професійно-технічних навчальних закладів у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики професії та освітнього рівня вступників до вказаних навчальних закладів.

У сучасному розумінні стандарт професійної освіти є сукупністю вимог до результатів навчання в термінах компетентностей за відповідними рівнями Національної рамки кваліфікацій (НРК). Досліджуючи стандартизацію екологічної освіти, Л. Лук'янова справедливо зауважує, що за своєю суттю стандарт має відображати оптимальний, достатній, обов'язковий мінімум екологічної освіти, через який встановлюватиметься обсяг

⁴ *Національна рамка кваліфікацій*. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.

екологічних знань, мета їх вивчення, відповідність змісту вимогам конкретної галузі виробництва та послідовність формування морально-етичного ставлення майбутніх фахівців до навколишнього середовища⁵.

Зазначимо, що з метою забезпечення якісної підготовки робітничих кадрів та підвищення економічної ефективності професійної освіти впродовж 2006-2013 рр. було розроблено й затверджено наказами Міністерства освіти і науки України 306 ДСПТО з конкретних робітничих професій для 11 галузей виробництва, зокрема: промисловість – 106; сільське господарство – 43; торгівля та сфера послуг – 37; транспорт – 36; будівництво – 29; комунальне господарство – 13; зв'язок – 9 тощо⁶. Натомість відчутних дієвих, якісних зрушень у рівнях професійної підготовки випускників так і не відбулося.

Зважаючи на це, до загально визнаних чинників, що гальмують розвиток професійної освіти (залишковий принцип фінансування; недостатня участь суб'єктів господарювання у розв'язанні завдань професійно-технічної освіти; недосконалість нормативно-правової бази; відсутність системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників; недосконалий механізм формування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників тощо) відносимо низький рівень стандартизації підготовки кваліфікованих робітників. Йдеться про те, що розроблені стандарти професійної освіти в системі вимог до підготовленості випускників недостатньо «заземлюються» в реальному педагогічному процесі професійно-технічного навчального закладу. Певним чином цьому сприяє розуміння стандартизації лише як процедури розроблення та затвердження стандартів освіти. Зупинимося на цьому аспекті детальніше.

Досліджуючи методологічні і технологічні аспекти стандартизації професійної освіти, Д. Чернілевський узагальнює свій пошук і робить такі висновки: стандарт має служити соціальною гарантією членам суспільства, їх конкурентоспроможності на вітчизняному і світовому ринках праці; стандарт повинен стати основним інструментом управління

⁵ Лук'янова Л.Б. *Екологічна складова Державного стандарту професійно-технічної освіти* / Л.Б. Лук'янова // Педагогіка та психологія професійної освіти: результати досліджень та перспективи: зб. наук. пр. / [за ред. І. А. Зязюна, Н.Г. Ничкало]. – К., 2003. – С. 420.

⁶ Перегуда Н. *Фахова підготовка майбутніх кваліфікованих робітників на основі стандартів професійно-технічної освіти* / Н. Перегуда, І. Савченко // Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євро інтеграційних процесів: зб. наук. статей / за ред. В.Г. Кременя, М.Ф. Дмитриченко, Н.Г. Ничкало. – К.: НТУ, 2015. – С. 207.

якістю професійної освіти; стандарт є і метою, досягнення якої слід прагнути, і реально одержаним результатом, який повинен бути зіставленим з метою; стандарт – це могутній засіб підвищення якості предметної діяльності. І далі вчений формулює головну умову, за якої стандарт успішно виконує названі функції: він пропонує стандартизацію розглядати як процедуру, що супроводжує і етап цілепокладання, і етап оцінки результативності її досягнення, що сприяє оптимізації власне освітнього процесу за рахунок його корекції⁷.

Тобто, якщо стандартизацію розглядати не лише як «розроблення та затвердження стандартів», а і як офіційно встановлений порядок виконання його положень та дотримуватися вимог до компетентності підготовки випускників на етапах цілепокладання, відбору та структурування змісту освіти, організації оволодіння учнями компетентностями, оцінювання компетентнісних досягнень учнів і випускників (зокрема, незалежне), то є можливість суттєво підвищити якість функціонування професійної освіти.

Нарешті, зупинимо увагу на основних методологічних і методичних особливостях проектування та застосування стандартів нового покоління, що ґрунтуються на компетентнісному підході. Основною відмінністю нових стандартів від стандартів попереднього покоління є перехід від централізовано визначеного змісту професійної освіти (навчальні дисципліни, предмети), до гнучкого (переважно модульного) змісту навчання, що базується на компетентностях. Основним джерелом інформації для розроблення ДСПТО є професійний стандарт – затвердені в установленому порядку вимоги до кваліфікації працівників, їх компетентності, що співвідносяться з рівнями Національної рамки кваліфікацій, визначаються роботодавцями і слугують підґрунтям для формування професійних кваліфікацій.

Концепція професійного стандарту ґрунтується на функціонально-компетентнісному підході, в основі якого – функціональний аналіз професійної діяльності. Для прикладу у табл. 1 подано фрагмент переліку основних трудових функцій електрозварника ручного зварювання.

За змістом трудових функцій або задач, типових для окремої професійної діяльності, визначаються компетентності, які необхідні для виконання цих функцій (табл. 2). На основі професійного стандарту проектується складова ДСПТО – освітньо-кваліфікаційна характерис-

⁷ Чернілевський Д.В. *Педагогіка вищої школи: підр.* / Д.В. Чернілевський. – Вінниця: Видавництво університету «Україна», 2008. – 408 с.

тика випускника, яка охоплює сукупність необхідних загальних та професійних компетентностей.

Типовий навчальний план підготовки кваліфікованого робітника включає розподіл навчального навантаження між загальнопрофесійною, професійно-теоретичною та професійно-практичною підготовкою, резерв часу, консультації, державну атестацію.

Таблиця 1. Фрагмент професійного стандарту електрозварника ручного зварювання (перелік основних трудових функцій)

Шифр	Основні трудові функції	Розряд
А	ПРОВОДИТИ ПІДГОТОВКУ ДО ВИКОНАННЯ РУЧНОГО ДУГОВОГО ЗВАРЮВАННЯ, НАПЛАВЛЕННЯ І ПОВІТРЯНО-ДУГОВОГО РІЗАННЯ	
А.1	Готувати робоче місце до виконання ручного дугового зварювання, наплавлення і повітряно-дугового різання	2-6
А. 2	Вивчати технічну документацію, необхідну для виконання зварювання, на- плавлення і повітряно-дугового різання	2-6
А. 3	Нагрівати вироби і деталі перед зварюванням і наплавленням	2-6
Б	ДОТРИМУВАТИСЯ ВИМОГ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ	
Б. 1	Дотримуватися загальних вимог охорони праці і промислової безпеки	2-6
Б. 2	Дотримуватися вимог охорони праці і промислової безпеки при виконанні ручного дугового зварювання, наплавлення і повітряно-дугового різання	2-6
Б. 3	3-6	2-6
В	ВИКОНУВАТИ РЕМОНТНІ РОБОТИ	
В. 1	Ремонтувати інструмент, пристосування	2-6
В. 2	Ремонтувати установки (за наявності відповідної професії) електрозварювань	

У типовому навчальному плані визначено загальну кількість годин для оволодіння кваліфікацією відповідного рівня, розподіл годин між базовим блоком та навчальними модулями (навчальний модуль – логічно завершена складова ДСПТО, що містить навчальний матеріал, необхідний для досягнення загальних, професійних компетентностей, та належить до певного рівня кваліфікації).

Важливою особливістю стандартизації компетентнісної підготовки кваліфікованих робітників є те, що перелік навчальних предметів не регламентується в готовому вигляді, а визначається навчальним закладом спільно з роботодавцями. Наприклад, у навчальному плані підготовки електрозварника ручного зварювання 2-го розряду регламентується: на загально професійну підготовку – 80 год.; на професійно-теоретичну підготовку – 208 год.; на професійно-практичну підготовку – 488 год.⁸. Подальший відбір навчальних предметів для освітньої програми підготовки електрозварника професійно-технічний навчальний заклад має здійснювати разом з роботодавцями.

Удосконалюється методологія оцінювання результатів навчальних досягнень учнів: акценти зміщуються від окремого оцінювання знань до оцінювання здатностей учнів чи випускників виконувати ті чи інші функції чи, власне, професійну діяльність. При цьому застосовуються критерії оцінювання підготовленості учнів, що базуються на вимогах робочих процесів та об'єктивних способах перевірки рівня сформованості компетентності, зокрема незалежними експертами.

Таблиця 2. Фрагмент ДСПТО електрозварника ручного зварювання (перелік навчальних модулів та професійних профільних компетентностей)

Код навчального модуля	Код професійної профільної компетентності	Найменування компетентності та навчального модуля (або однакова назва для компетентності та модуля)
ЕРЗ – 2.1		Підготовка до виконання ручного дугового зварювання, наплавлення та повітряно-дугового різання
	ЕРЗ – 2.1.1	Підготовляти робоче місце до виконання ручного дугового зварювання, наплавлення та повітряно-дугового різання
	ЕРЗ – 2.1.2	Нагрівати вироби і деталі перед зварюванням і наплавленням

Стандартизація професійної освіти на компетентнісній основі спричиняє модернізацію самого процесу оволодіння професійною діяльністю. Методологія таких змін пов'язана насамперед з педагогічною інтеграцією. Коротко зупинимося на сутності цього феномену.

⁸ Чернілевський Д.В. *Педагогіка вищої школи*: підр. / Д.В. Чернілевський. – Вінниця: Видавництво університету «Україна», 2008. – 408 с.

На нашу думку, ідеї компетентнісної освіти нерозривно пов'язані з проблемами інтеграції в освіті. Процесом інтеграції (від латів. *integratio* – з'єднання, відновлення) є об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин і елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнення. Інтеграція є складним міждисциплінарним науковим поняттям, що використовується у багатьох гуманітарних науках – філософії, соціології, психології, педагогіці тощо. Дослідники означених проблем доводять, що інтегроване навчання має принципово важливе значення як для формування професійної компетентності майбутнього кваліфікованого робітника, так і для його майбутньої професійної діяльності.

Актуальність інтеграційного навчання підтверджується тим, що воно дозволяє:

- «стиснути» споріднений матеріал кількох предметів навколо однієї теми, усунути дублювання у вивченні однорідного навчального матеріалу;
- ущільнити знання, структурувати фрагмент навчального матеріалу так, що учень на його засвоєння витратить менше часу, але сформує еквівалентні загальнонавчальні та технологічні уміння;
- опанувати тими, хто навчається, значного за обсягом навчального матеріалу, досягти цілісності і системності знань;
- формувати творчий потенціал майбутнього кваліфікованого робітника, цілеспрямовано розвивати пізнавальні і професійні здібності учнів;
- дати реальну можливість учням застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у професійній діяльності, сформувати в майбутніх кваліфікованих робітників цілісну картину світу.

Дослідники проблем педагогічної інтеграції визначають такі її інваріантні функції: методологічну, розвивальну і технологічну. Методологічна функція педагогічної інтеграції визначається такими трьома аспектами: евристичним (здатність педагогічної інтеграції бути вихідним базисом розробки нових педагогічних концепцій); світоглядно-аксіологічним (педагогічна інтеграція є засобом духовно-інтелектуального збагачення учасників педагогічного процесу); інструментальним (здатність педагогічної інтеграції бути інструментом пізнання і перетворення педагогічної науки, освітньої практики, забезпечення наступності теоретичного знання і практичного досвіду). Технологічна функція педагогічної інтеграції передбачає: стискання, ущільнення інформації і часу; усунення дублювання і забезпечення наступності в розвитку знань і умінь; розчинення і взаємопроникнення знань і умінь одних навчальних дисциплін в інші; систематизація понять, фактів, умінь і навичок, вста-

новлення субординації і координації знань. Розвивальна функція педагогічної інтеграції є центральною, вона орієнтує на цілісний розвиток особистості того, хто навчається. Під впливом інтеграції у свідомості учнів формується достатньо широке мислення: знання і способи діяльності, що в узвичасних предметних умовах віддалені у часі і не можуть бути досягнуті мисленням, в умовах інтегрованого навчання максимально наближені і сприяють оволодінню учнями різнорідними структурованими знаннями і способами діяльності.

Варто додати, що саме на засадах положень педагогічної інтеграції здійснюється поєднання теоретичного і практичного навчання шляхом залучення учнів до різноманітних форм практикоорієнтованого навчання – навчання та на робочих місцях, контекстове, імітаційне, дуальне навчання. Зауважимо, що вказані положення, на нашу думку, уможливають упровадження до методології стандартизації професійної освіти інтегративного підходу поряд з компетентнісним, діяльнісним, особистісно-орієнтованим, технологічним.

Суттєво змінюється організація навчального процесу в аспекті модульності освітніх програм. Трудність такого модульного навчання пов'язана, на нашу думку, насамперед з проектуванням модуля профільної професійної компетентності відповідно основній трудовій функції, вказаній у професійному стандарті. Крім того, певну складність для пересічного педагогічного працівника викликає необхідність за переліком трудових дій, вказаних у професійних стандартах, диференціювати їх на знання, уміння, навички та детально виписати ці базові компетентності в освітніх стандартах. Зазначене підтверджує нашу позицію відповідно до того, що для розроблення, використання та удосконалення освітніх стандартів у підготовці кваліфікованих робітників необхідно насамперед надати ґрунтовну методичну допомогу педагогічним працівникам щодо стандартизації професійної освіти.

Додамо ще один важливий аспект щодо модернізації процесу професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах застосування ДСПТО на компетентнісній основі. Маємо на увазі досягнення тих цілей, що задекларовані новими освітніми стандартами. Не зайве вказати, що вимоги стандартів щодо якісної підготовки робітничих кадрів постійно ставилися перед професійно-технічними навчальними закладами (принаймні, починаючи з 2006 р.). Але, як свідчить практика, з різних причин завдання якісної професійної освіти не досягалися. На наше глибоке переконання, одним із стримуючих факторів виконання державних вимог щодо рівня кваліфікації випускника професійно-технічного навчального

закладу є недостатність дієвих педагогічних технологій. Нагадаємо, що педагогічна технологія – це цілеспрямована організація педагогічного процесу, яка відображає науково обґрунтований проект логічно структурованої системи педагогічної взаємодії для гарантованого досягнення запланованих результатів навчання. Отже, практикоорієнтована компетентнісна методологія, що складає сутність сучасної стандартизації професійної освіти, має суттєво змінити і саму організацію навчального процесу за вимогами технологічності. Йдеться про гарантовані результати навчання, які досягаються при застосуванні педагогічних технологій

Відповідно обґрунтовано автоську концепцію стандартизації професійної освіти кваліфікованих робітників. В її основу покладено ідею розгляду досліджуваного феномену як процедури, що включає такі взаємопов'язані етапи: розроблення освітнього стандарту з визначенням кінцевих, підсумкових та інтегративних результатів навчання; цілепокладання – обґрунтування тезаурусу цілей, що характеризують структуру і зміст моделі випускника; автономного проектування професійними навчальними закладами змісту освіти – освітніх програм кваліфікованого робітника, навчальних планів, навчальних програм, модулів, зокрема міждисциплінарних, індивідуальних навчальних завдань тощо; досягнення очікуваних результатів навчання засобами адекватних педагогічних технологій; розроблення технологій оцінювання компетентнісних досягнень учнів і випускників та систематична їх діагностика; корекція як цілей і результатів, так процесу руху від цілей до результату.

Основна ідея розв'язання проблеми забезпечення методичних основ стандартизації професійної освіти кваліфікованих робітників полягає в підході до компетентнісно орієнтованої підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах як до цілісної динамічної системи. Вона охоплює ряд підсистем, які в єдності забезпечують успішне використання освітніх стандартів, що базуються на компетентностях, в умовах окремого навчального закладу.

Концепція спрямована на переорієнтацію педагогічних працівників, учнів професійно-технічних навчальних закладів з моделі робітника, який володіє певним обсягом знань з дисциплін навчального плану, до інтегрального образу випускника, що відображає міждисциплінарні вимоги як здатності особи діяти в різноманітних ситуаціях і складається із трьох концептів: методологічного, теоретичного та технологічного.

Методологічний концепт обґрунтування й розроблення методичної системи базується на основних категоріях і законах філософії, положеннях і принципах діалектики, а також основних методологічних підходах

щодо розв'язання проблеми забезпечення стандартизації професійної освіти кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. До таких належать: компетентнісний, системний, інтегративний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, технологічний, інформаційний та культурологічний підходи. Єдність вказаних підходів і визначає методологію дослідження проблеми.

Теоретичний концепт обґрунтування і розроблення методичної системи базується на загальнонаукових положеннях системного підходу; положеннях психологічних теорій діяльності; теорій особистості; теорій мотивації діяльності; психологічних моделях репрезентації знань; закономірностях і механізмах формування умінь і навичок; педагогічних принципах науковості, активності і свідомості, систематичності і послідовності, модульності, міждисциплінарності навчання; діагностичності; технологічного поєднання змісту, методів, засобів і форм навчання; цілісності та єдності педагогічного процесу; діяльнісної спрямованості професійної освіти; фундаментальності, гнучкості і варіативності професійної підготовки; взаємозв'язку навчання, виховання та розвитку; взаємозв'язку і єдності теорії та практики у навчанні; активної навчальної діяльності; взаємозв'язку індивідуальної, групової та колективної навчальної діяльності; випереджувального характеру професійної освіти; взаємної відповідальності педагогічного працівника і учня за результати навчання.

Технологічний концепт передбачає розроблення та впровадження у процес професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів методичної системи, яка структурно і функціонально спрямована на підготовку суб'єктів педагогічної взаємодії до компетентнісного навчання і забезпечує цілеспрямоване формування готовності педагогічних працівників до: розроблення та вдосконалення освітніх стандартів; обґрунтування тезаурусу цілей підготовки кваліфікованих робітників; проектування освітніх програм, навчальних планів, модульних навчальних програм на основі задекларованих стандартом освітніх результатів; обґрунтування педагогічних технологій відповідно цілей навчання та їх результативне застосування; діагностики результатів компетентнісного навчання учнів і випускників.

Водночас одним зі стратегічних завдань пропонованої методичної системи є цілеспрямована підготовка учнів до компетентнісного навчання, що забезпечується за таких організаційно-педагогічних умов: ефективне оволодіння учнями здатностями самоосвітньої діяльності через додаткові форми організування навчання; упровадження до самостійної

роботи завдань практичного характеру; оволодіння учнями досвідом виконання парних (групових проєктів); використанням учнями лабораторно-практичного фонду навчального закладу в позааудиторний час; обов'язкова підготовка учнів до теоретичних занять; оволодіння учнями досконалими рівнями інформаційної культури, дослідницькими вміннями та навичками.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з обґрунтуванням та розробленням технологій компетентнісної підготовки кваліфікованих робітників аграрної галузі.

Анотація: У статті визначаються концептуальні підходи до стандартизації компетентнісно орієнтованої підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах України. Проаналізовано процес розроблення та застосування державних стандартів професійно-технічної освіти на компетентнісній основі. Запропоновано розглядати процедуру стандартизації не лише як розроблення та затвердження стандартів, а і як офіційно встановлений порядок виконання його положень та дотримуватися вимог до компетентносної підготовки випускників на етапах цілепокладання, відбору та структурування змісту освіти, організації оволодіння учнями компетентностями, оцінювання компетентнісних досягнень учнів і випускників (зокрема, незалежне). Схарактеризовано особливості стандартизації професійної освіти на компетентнісній основі (використання професійних стандартів при проєктуванні державних стандартів професійно-технічної освіти; автономність навчального закладу у визначенні разом з роботодавцями переліку навчальних предметів; інтеграційність навчання; модульність освітніх програм тощо). За результатами дослідження запропоновано концепцію стандартизації професійної освіти, що складається із трьох концептів: методологічного, теоретичного та технологічного.

Ключові слова: стандартизація, компетентність, професійний стандарт, державний стандарт професійно-технічної освіти, кваліфікований робітник, концепція

Abstract: In the article it is characterized the conceptual approaches to standardization of competence oriented training of qualified workers in vocational educational institutions of Ukraine. The process of development and application of state standards for vocational education on competency based is analyzed. It is proposed to understand the standardization process not only as “the development and adoption of standards”, but also as formally established order of its provision and to comply with the competency-graduate training at the stages of goal-setting, selecting and structuring of educational content, organization of students' mastering of competences, assessment of competency student and graduates achievements (including independent). The author determined the specifics of vocational education standardization on competency based (use of professional standards in the design of state standards for vocational education, the

autonomy of institution and employers in identifying of a list of subjects, integration of learning; modularity of educational programs, etc.). As a result the study proposed the concept of standardization of vocational education consisting of three concepts: methodological, theoretical and technological.

Keywords: standardization, competence, professional standards, state standard of vocational education, skilled worker, concept

Бібліографія

- Гончаренко С. У. *Фундаментальність професійної освіти – потреба часу* / С. У. Гончаренко // Професійно-технічна освіта. – 2005. – №1. – С. 5-6.
- Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
- Лук'янова Л. Б. *Екологічна складова Державного стандарту професійно-технічної освіти* / Л.Б. Лук'янова // Педагогіка та психологія професійної освіти: результати досліджень та перспективи: зб. наук. пр. / [за ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало]. – К., 2003. – С. 420-427.
- Національна рамка кваліфікацій*. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
- Перегида Н. *Фахова підготовка майбутніх кваліфікованих робітників на основі стандартів професійно-технічної освіти* / Н. Перегида, І. Савченко // Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євро інтеграційних процесів: зб. наук. статей / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало. – К.: НТУ, 2015. – С. 205-212.
- Радкевич В. О. *Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання* / В. О. Радкевич // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 березня 2012 р.). – Т. 1 / Ін-т професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В.О. Радкевич. – К.: ПТО НАПН України, 2012. – С. 5-12.
- Чернілевський Д. В. *Педагогіка вищої школи: підр.* / Д.В. Чернілевський. – Вінниця: Видавництво університету «Україна», 2008. – 408 с.